

BINNENKRANT

Huis De Zalm, Zoutwerf 5
2800 Mechelen

BIJLAGE

ONS HEEM

april-mei-juni 2009

driemaandelijks tijdschrift
afgiftekantoor: 2800 - Mechelen Mail
P 408944

Verantwoordelijke uitgever: Fons Dierickx, Grote Baan 193, 9310 Herdersem

INHOUDSTAFEL

Het nieuwe Cultureel-erfgoeddecreet in de (lokale) praktijk	2
Heemdag 2009: Van dorp tot stad	4
Europese erfgoedvrijwilligers komen samen in Mechelen	5
Publicatie 'Maria door Vlaanderen gedragen'	8
In alle maten en gewichten kleuren - Op weg naar meer diversiteit in je organisatie	9
Erfgoedplus.be: nieuwe (zoek)website voor cultureel erfgoed	17
Trage wegen terug open maken	18
Heeft u vragen? Stel ze aan de consulent van Heemkunde Vlaanderen vzw!	20
Opsporing verzocht! Het Firmament brengt het figurentheatererfgoed van Vlaanderen in kaart	20
Volkskunde Vlaanderen vzw stelt voor: 'VOLKSCAFES Vrouwentongen & mannenpraat'	21
Ferrariskaart voor het eerst in atlasvorm uitgegeven	22
Digitale inventaris onroerend erfgoed beter ontsloten	23
Organiseer een historische boswandeling tijdens de Week van het Bos 11- 18 oktober 2009	24

Met steun van de
Vlaamse overheid

Het nieuwe Cultureel-erfgoeddecreet in de (lokale) praktijk

Ongetwijfeld heeft iedere heemkundige al wel iets opgevangen over het nieuwe decreet “houdende de ontwikkeling, de organisatie en de subsidiëring van het Vlaams cultureel-erfgoedbeleid”. Dit decreet, kortweg het Cultureel-erfgoeddecreet genoemd, vervangt een aantal bestaande decreten: het Decreet op de Volkscultuur uit 1998, het Archiefdecreet uit 2002 en het Erfgoeddecreet uit 2004. Het nieuwe decreet ging dit jaar in voege en zorgt voor een aantal belangrijke wijzigingen in de erfgoedsector. Voor een deel hebben deze vernieuwingen te maken met de structuur en betoelaging van de “grotere”spelers in het erfgoedveld. Zo heeft het nieuwe decreet bijvoorbeeld een duidelijke weerslag op de werking van Heemkunde Vlaanderen vzw. Binnen het nieuwe decreet werd Heemkunde Vlaanderen vzw bijvoorbeeld erkend als een van de ‘landelijke cultureel-erfgoedorganisaties voor volkscultuur’. Dergelijke organisaties moeten een ‘ankerpunt’ vormen voor hun ‘cultureel-erfgoedgemeenschap’, die voornamelijk bestaat uit verenigingen van vrijwilligers. Bovendien krijgt onze koepel nu alleen nog maar een structurele werkingssubsidie, en werd het bestaande systeem van projectsubsidies afgeschaft. Het nieuwe decreet heeft echter ook implicaties op lokaal vlak, voor de heemkundige kringen zelf dus. In dit artikel proberen we beknopt een aantal elementen uit het nieuwe decreet samen te vatten die relevant zijn voor het heemkundige veld.

Bij wijze van inleiding is het belangrijk om op te merken dat het ‘Cultureel-erfgoeddecreet’ alleen maar handelt over het roerend en immaterieel erfgoed. Het gaat dan om bijvoorbeeld archieven, kunst- en gebruiksvoorwerpen, verhalen, rituelen, processies, tradities, gebruiken... Initiatieven rond monumenten, landschappen en archeologische sites vallen dus buiten het bestek van dit artikel. Ook voor het onroerend erfgoed staat een nieuw decreet op stapel, maar de bevoegde minister slaagde er niet in om dit te realiseren binnen de afgelopen legislatuur. Wel is het de bedoeling dat er in de toekomst meer toenadering en afstemming komt tussen het beleid rond het roerend en het immaterieel erfgoed enerzijds en het onroerend erfgoed anderzijds. In het nieuwe decreet is er sprake van een ‘protocol’ tussen beide sectoren, maar hoe dit in de praktijk zal gerealiseerd worden, is nog allesbehalve duidelijk.

Het nieuwe decreet sluit aan bij de prioriteiten die de laatste jaren door het Vlaamse beleid terzake werden vooropgesteld. Zo gaat men voluit voor een “geïntegreerde en integrale” aanpak. De term “geïntegreerd” betekent in deze context dat het cultureel-erfgoedbeleid moet afgestemd zijn op andere beleidslijnen en domeinen, zoals het jeugd- en seniorenbeleid en het toeristisch beleid, en dat het ook bijvoorbeeld in interactie treedt met het onderwijs. “Integraal” wil dan weer zeggen dat er zowel aandacht gaat naar de zorg voor het erfgoed (behoud en beheer, depots, inventarisatie...) als naar publiekswerking, onderzoek, educatie... Als heemkring, lokaal museum of archief, is het dan ook interessant om deze verschillende activiteiten in de werking op te nemen. Ten slotte streeft men ook naar een “complementair” cultureel-erfgoedbeleid, waarbij de verschillende bestuursniveaus (van gemeente tot Europese Unie) goed op elkaar zijn afgestemd.

Op basis van dit complementaire beleid, neemt de Vlaamse Gemeenschap zelf zijn verantwoordelijkheid op voor organisaties die een rol spelen voor gans Vlaanderen. Daarnaast zijn er in Vlaanderen echter ook nog honderden verenigingen, organisaties en instellingen die zorg dragen voor het cultureel erfgoed, van heemkundige kringen over volksculturele verenigingen tot musea, archiefinstellingen en erfgoedbibliotheken. Duidelijke afspraken met lokale en regionale besturen over de basisverantwoordelijkheid ten aanzien van deze zeer diverse groep van cultureel erfgoedspelers drong zich dan ook op, en het cultureel-erfgoeddecreet wil daarvoor een kader scheppen.

Voor de ondersteuning van lokale en regionale initiatieven, spelen de zogenaamde ‘cultureel-erfgoedconvenants’ een belangrijke rol. Deze convenants kunnen worden afgesloten met gemeenten, intergemeentelijke samenwerkingsverbanden en de provincies. In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest speelt de Vlaamse Gemeenschapscommissie (VGC) de rol van partner in een dergelijk convenant. Wanneer een gemeente, eventueel in samenwerking met andere gemeenten, zo’n convenant wil afsluiten, dient een cultureel-erfgoedbeleidsplan te worden opgesteld. Dit plan moet worden afgestemd op de bestaande cultuurbeleidsplannen van de gemeente.

Deze convenants spelen een belangrijke rol bij de verdeling van middelen, wat betreft de lokale en regionale erfgoedactoren. Zo werden alle erkende musea eind vorig jaar ingedeeld bij het Vlaamse, regionale of lokale niveau. Deze indeling geeft aan van welk bestuursniveau er verwacht wordt dat het structurele verantwoordelijkheid opneemt. Musea, ingedeeld op het regionale en basisniveau, zullen niet langer door de Vlaamse overheid ondersteund worden. Deze verantwoordelijkheid wordt door het nieuwe decreet immers overgeheveld naar de provincies en de gemeenten. De ondersteuning van de regionale en lokale musea maakt deel uit van respectievelijk het provinciale en het (inter)gemeentelijke cultureel-erfgoedbeleid. In een cultureel-erfgoedconvenant wordt vastgelegd hoe de beschikbare middelen worden ingezet.

In het nieuwe decreet krijgen de provincies ook een belangrijke rol toegekend voor wat betreft het depotbeleid. De depotproblematiek is momenteel ongetwijfeld een van de grootste uitdagingen in de erfgoedsector. Veel erfgoedorganisaties hebben te kampen met problemen op dit vlak. Er zijn te weinig depotruimtes beschikbaar, de omstandigheden in de bestaande depots zijn vaak niet optimaal. Samenwerking en coördinatie drong zich op en de provincies krijgen hierrond vanaf nu een regierol toebedeeld. De depotproblematiek is een onderwerp dat in volgende edities van de Binnenkrant zeker nog uitgebreider aan bod zal komen. Ten slotte kan de Vlaamse Gemeenschap op basis van het nieuwe decreet ook een kwaliteitslabel toekennen aan collectiebeherende instellingen (musea, culturele archiefinstellingen en erfgoedbibliotheken). Over dit label is meer informatie beschikbaar op de website van het Agentschap Kunsten en Erfgoed.

Lokale en regionale erfgoedspelers kunnen dus in de eerste plaats terecht bij hun gemeente- en provinciebestuur. Ze komen nog wel voor projectsubsidie door

de Vlaamse overheid in aanmerking, voor zover deze projecten een landelijke relevantie hebben. Voor het eerst zullen ook publieke archieven (archieven van provincies, gemeenten, ocmw's, ...) voor culturele projecten een projectsubsidie kunnen aanvragen. Voor periodieke publicaties rond cultureel erfgoed kunnen eveneens subsidies worden aangevraagd, ongeacht wat de drager is van de publicatie. Ook online-publicaties komen dus in principe in aanmerking. Ook hier geldt echter het principe dat de publicaties een "landelijke relevantie" moeten hebben. Is je heemkundig tijdschrift enkel gericht op je eigen dorp, dan komt dit wellicht niet in aanmerking voor subsidies. Om kans te maken op subsidies voor periodieke publicaties, dient een publicatieplan ingediend te worden.

Samengevat kunnen we dus stellen dat het nieuwe decreet veel belang hecht aan het subsidiariteitsprincipe: om efficiënt te werken gebeuren de beslissingen op het laagst mogelijk niveau. Voor heemkundige kringen zal dit dus meestal het gemeentelijke niveau zijn. Goede contacten met het lokale bestuur zijn dan ook onontbeerlijk. Jouw heemkundige kring kan ongetwijfeld een waardevolle bijdrage leveren wanneer je gemeente een beleidsplan opstelt om een cultureel-erfgoedconvenant af te sluiten met de Vlaamse Gemeenschap. Informeer zeker eens bij je gemeentebestuur om te weten te komen wat de stand van zaken in jouw gemeente is.

Op de website van het Agentschap Kunsten en Erfgoed (www.kunstenenerfgoed.be) vind je alle mogelijke informatie over het nieuwe decreet. Met je vragen kan je uiteraard ook steeds terecht bij de consultants van Heemkunde Vlaanderen vzw (www.heemkunde-vlaanderen.be). Een aanrader is ten slotte ook de website van FARO. Vlaams steunpunt voor cultureel erfgoed vzw (www.faronet.be).

HEEMDAG 2009

ZATERDAG 3 OKTOBER

Provinciehuis Antwerpen, Koningin Elisabethlei 22, 2018 Antwerpen

Van dorp tot stad

De relatie tussen stads- en plattelandsmentaliteit

De jaarlijkse heemkundige studie- en ontmoetingsdag, vindt dit jaar plaats in de provincie Antwerpen. We buigen ons over de relatie tussen stad- en plattelandsmentaliteit en gaan na of de verstedelijking voor de teloorgang van het platteland zorgde? In de voormiddag geven sprekers Peter Stabel en Anne Winter elk voor hun eigen tijdsperiode een toelichting over deze problematiek in het auditorium van het provinciehuis. In de namiddag wordt het provinciehuis verlaten voor een geleid bezoek aan het eco-museum Turninum-Volksmuseum te Deurne en het aanpalende Sint-Fredeganduskerkhof.

U kan inschrijven voor de 'Heemdag 2009' door uw organisatie, naam en contactgegevens te faxen, te mailen

of per post te versturen **vóór 21 september 2009** naar Heemkunde Vlaanderen vzw, Huis De Zalm, Zoutwerf 5, 2800 Mechelen, Tel. : +32(0)15/20.51.74, Fax : +32(0)15/20.54.23, e-mail: info@heemkunde-vlaanderen.be. U kan ook online inschrijven via de website: www.heemkunde-vlaanderen.be

De deelnemingsprijs voor deze dag, alles inbegrepen zoals in het programma vermeld, bedraagt **30 euro per persoon**. Wie enkel deelneemt aan het voor- of namiddagprogramma betaalt **12 euro per persoon**. Deelnemers moeten het juiste bedrag overmaken op rekeningnummer 068-2218590-33 op naam van Heemkunde Vlaanderen vzw, met de vermelding 'Heemdag 2009' en de naam van de deelnemer(s).

PROGRAMMA

9u15	Onthaal met koffie
10u00	Welkomstwoord door Fons Dierickx , voorzitter Heemkunde Vlaanderen vzw Toelichting thema door Karel van den Bossche , voorzitter Heemkunde Gouw Antwerpen vzw
10u15	Lezing 'Toen Vlaanderen nog verstedelijkt was: dominantie van de stedelijke "way of life" in de middeleeuwen en de vroege nieuwe tijd' door Peter Stabel , hoogleraar middeleeuwse geschiedenis, Universiteit Antwerpen, Centrum voor Stadsgeschiedenis
11u00	Intermezzo: volksvertellers van de Heemkundige Kring Scilla
11u10	Lezing 'Het dorp in de stad? Plattelandsvlucht, verstedelijking en migratienetwerken in de lange negentiende eeuw (1750-1914)' door Anne Winter , postdoctoraal onderzoeker FWO Vlaanderen verbonden aan de VUB
11u55	Intermezzo: volksvertellers van de Heemkundige Kring Scilla
12u05	Middagmaal
14u00	Bezoek aan Turninum-Volksmuseum en het Sint-Fredeganduskerkhof (alternatief bij regenweer: Zilvermuseum Sterckshof)
16u30	Slotzitting in het provinciehuis met uitreiking van het Jozef Weyns-eremerk en het Joachim Beuckelaer-eremerk, gevolgd door receptie

Presentatie: Eva Van Hoye, coördinator Heemkunde Vlaanderen vzw

LUNCH

Het middagmaal wordt geserveerd in de arrondissementszaal van het Provinciehuis

Menu:

- Aperitief
  - Andalousische roomsoep
  - Hoevekipfilet opgevuld met paddenstoelen en truffel, gebakken witloof en een jus van gevogelte
  - Eclair
  - Koffie en thee met mignardisekoekjes
- Twee glazen wijn of water zijn inbegrepen.

Europese erfgoedvrijwilligers komen samen in Mechelen

Op 23 en 24 maart ontmoetten zo'n 180 vertegenwoordigers van erfgoedorganisaties uit heel Europa elkaar in Mechelen. Aanleiding was een unieke conferentie over erfgoedzorg en actief burgerschap, die plaatsvond in het erfgoedcentrum Lamot. De conferentie vormde meteen het hoogtepunt van een internationaal erfgoedtraject waarin Heemkunde Vlaanderen vzw samen met enkele andere Vlaamse en Europese partners een voortrekkersrol speelde¹.

'From Oslo to Mechelen – via Portoroz' was de titel van de presentatie van de eerste spreker, en dit vatte meteen kernachtig de voorgeschiedenis van de conferentie samen. In 2000 vond in de Noorse hoofdstad Oslo immers de 'Eerste Europese Conferentie over de Rol van Vrijwilligersorganisaties op het vlak van het Cultureel Erfgoed' plaats. De conferentie in Oslo resulteerde een jaar later in een gezamenlijk standpunt van de bevoegde Europese ministers, de zogenaamde 'Verklaring van Portoroz'. In deze verklaring beklemtoonden de ministers de belangrijke rol van vrijwilligersorganisaties op het vlak van het culturele patrimonium.

Niettegenstaande de belangrijke signaalfunctie van deze verklaring, kreeg de tekst maar weinig weerklank in de Europese erfgoedsector. In 2005 werden een aantal elementen uit de tekst wel meegenomen in de 'Kaderconventie van de Raad van Europa over de bijdrage van het culturele erfgoed aan de samenleving', beter gekend als de Conventie van Faro. Deze conventie, die gebaseerd is op een respectvolle interactie tussen verschillende erfgoedgemeenschappen in Europa, werd intussen al door een beperkt aantal Europese landen geratificeerd. Ons land is daar voorlopig nog niet bij, maar op het einde van de conferentie lieten Ministers Anciaux en Van Mechelen, die deze conferentie op een belangrijke wijze financieel ondersteund hebben, weten dat zij het nodige zouden doen opdat België eerlang de Conventie zou ratificeren.

'Heritage Care through Active Citizenship' was de noemer waaronder de conferentie in Mechelen plaatsvond, en dat bleek een vlag die vele ladingen dekte. Het 'actieve burgerschap' in de Europese erfgoedsector werd geïllustreerd door een breed spectrum van 'best practices' uit alle windstreken van Europa. Daarbij ging het niet enkel

¹ FARO. Vlaams steunpunt voor cultureel erfgoed vzw, VCM-Contactforum voor Erfgoedverenigingen vzw en Lamot Erfgoedcentrum waren de partners op Vlaams niveau. Een achttal internationale partners, waaronder Europa Nostra, ondersteunden de organisatie van de conferentie.

over monumenten, maar ook over immateriële vormen van erfgoed, zoals verhalen en tradities. Aan bod kwamen onder meer de rol van vrijwilligers in de erfgoedsector, de band tussen erfgoed en lokale gemeenschappen, internationale netwerken en projecten, erfgoededucatie en de zorg voor het immateriële erfgoed. Een belangrijke vraag was ook hoe niet-gouvernementele organisaties het beleid rond erfgoed kunnen beïnvloeden, zowel op lokaal, regionaal als (inter)nationaal vlak.

Zo passeerde een waaier aan inspirerende voorbeeldprojecten – van de herwaardering van volksspelen in Frankrijk over openluchtmusea in Polen tot de bescherming van historische gebouwen in Azerbeidzjan – tijdens de erfgoedconferentie de revue. Daarnaast wilde de conferentie aan de erfgoedorganisaties vernieuwende instrumenten, een uitgebreid netwerk en de morele steun aanreiken om hun werk verder te zetten in het Europa van de 21ste eeuw. Afgaande op de vele positieve reacties van de deelnemers aan de conferentie, werd dit doel alvast gedeeltelijk bereikt.

Een dergelijke conferentie in enkele paragrafen samenvatten, is uiteraard geen sinecure. Opvallend was alvast dat veel van de voorgestelde ‘best practices’ afkomstig waren van kleinere projecten of organisaties. Er werd dan ook gesuggereerd dat de toekomst van het actief burgerschap in de erfgoedsector in sterke mate gefundeerd zou kunnen zijn op dergelijke projecten op micro-schaal. Deze worden echter vaak over het hoofd gezien door overheden en subsidiegevers, en dreigen in de verdrukking te komen door (subsidie)programma’s die afgestemd zijn op meer ambitieuze projecten. Een meer aangepaste

ondersteuning, met meer aandacht voor de echte ‘grass-roots’-initiatieven, lijkt dan ook aangewezen.

In ieder geval engageren mensen zich vanuit uiteenlopende overwegingen als erfgoedvrijwilliger. Het is dan ook belangrijk de onderliggende motivatie te kennen, om vrijwilligerschap op een efficiëntere manier te stimuleren. Daarnaast bleek er bij vele organisaties een duidelijke behoefte te bestaan naar meer praktische informatie en begeleiding om een efficiëntere werking uit te bouwen. Deze nood tekende zich vooral bij Centraal- en Oost-Europese organisaties sterk af. Hoe begin je als ngo aan een project? Wat is een optimale structuur voor je organisatie? Hoe geraak je als organisatie betrokken in een breder netwerk? In dat verband kwam ook de nood aan meer ‘horizontale’ netwerken tot uiting, waarbij kleinere organisaties rechtstreeks met elkaar ervaringen kunnen uitwisselen, buiten de bestaande hiërarchische structuren. De conferentie in Mechelen bood alvast een uitgelezen mogelijkheid tot dergelijke contacten.

Tijdens de conferentie werd ook duidelijk dat de lokale identiteit een sleutelrol speelt. Erfgoedvrijwilligers zijn vooral geneigd om zich in te zetten wanneer hun engagement gelokaliseerd is, i.e. duidelijk verbonden met een specifieke plaats. Temidden van de ‘global village’ oriënteren mensen zich blijkbaar steeds meer op hun directe lokale omgeving voor de invulling van hun dagelijks leven, een fenomeen dat ook al eens wordt aangeduid met het neologisme ‘glokalisering’. Een dergelijke tendens houdt echter ook duidelijk een aantal risico’s in. Algemeen gesteld kan erfgoedzorg volgens de deelnemers aan de conferentie belangrijke voordelen hebben voor lokale

gemeenschappen, zowel op cultureel als op socio-economisch vlak. Het is echter niet altijd duidelijk waar de grens ligt tussen het belang van erfgoed en sociale cohesie enerzijds en economische belangen anderzijds. Men moet er dus steeds voor waken dat de zorg voor erfgoed niet wordt uitgehold tot een instrument dat enkel in dienst staat van economische belangen.

Idealiter bestaat er een symbiotische relatie tussen lokale initiatieven op het vlak van erfgoedzorg en de 'erfgoed-professionals'. Terwijl de eersten vaak behoefte hebben aan een bredere, professionele kijk op de zaken, moet de 'professional' vaak 'actieve burgers' mobiliseren om zijn activiteiten tot een goed einde te brengen. Deze verhouding blijft echter ook steeds delicaat. Men kan zich immers de vraag stellen in hoeverre een lokaal initiatief zich onafhankelijk kan blijven opstellen bij een 'inmenging' van professionals. Belangrijk is dat het initiatief vanuit de basis blijft komen, en dat een gecamoufleerde 'top-down' procedure wordt vermeden. Erfgoed-ngo's dienen zich hiervan bewust te zijn, en ervoor te zorgen dat ze hun prioriteiten goed bewaken. Ze moeten erin geloven dat ze vanuit hun rol als actieve burgers een fundamentele bijdrage kunnen leveren aan de kwaliteit en het democratisch gehalte van de (politieke) beleidsvorming.

Het betrekken van de jongere generaties blijft een belangrijk actiepunt binnen de context van het actief burgerschap in de erfgoedsector. Tijdens de conferentie werd duidelijk dat jongeren zich enkel betrokken zullen voelen bij hun erfgoed, wanneer ze zelf de kans krijgen om van

uit hun eigen wereldvisie bepaalde waarden en meningen toe te kennen aan dit erfgoed, zelfs als deze waarden en meningen niet overeenstemmen met de gebruikelijke interpretatie. In deze optiek mag erfgoededucatie dan ook niet gezien worden als de klassieke overdracht van feitelijke kennis, maar als een vehikel om een platform te creëren waarop jongeren zich bewust kunnen worden van de waarde van 'hun' erfgoed. Ook de potentiële rol van nieuwe technologieën en sociale media mag hierbij niet onderschat worden. Voor de organisatoren van de conferentie was het alvast een positief signaal dat zich tussen de deelnemers vrij veel jonge mensen bevonden.

Het is momenteel nog moeilijk te voorspellen welke concrete gevolgen deze Europese conferentie op langere termijn zal hebben. Door niet-gouvernementele erfgoedorganisaties uit alle windstreken samen te brengen werd in ieder geval een uniek platform gecreëerd voor het uitwisselen van ervaringen. De conferentie demonstreerde bovendien de kracht, het enthousiasme en de noodzaak van 'bottom-up'-initiatieven in heel Europa, en gaf zo wellicht een nieuwe impuls aan (de kwaliteit van) de werking van de aanwezige erfgoed-ngo's. Ten slotte bood de conferentie een unieke kans om de achterliggende filosofie van de hoger vermelde Verklaring van Portoroz en Conventie van Faro bij een groot publiek te introduceren en te promoten.

Meer info: samenvattingen en slides van de verschillende presentaties zijn beschikbaar op de conferentiewebsite www.heritageorganisations.eu

Publicatie 'Maria door Vlaanderen gedragen'

Met het project 'Maria door Vlaanderen gedragen', waarin Heemkunde Vlaanderen vzw ook partner is, inventariseren de initiatiefnemers de historische gegevens en achtergrondinformatie over de Mariabeelden en die plechtigheden waarbij Maria door Vlaanderen wordt gedragen in gebedstochten, ommegangen, processies en stoeten. Enerzijds zijn er de plechtigheden waarbij de toeschouwers even stilstaan bij de betekenis van de geëvoerde tafereel en de figuur van Maria. Anderzijds zijn er de talrijke gebedstochten en kaarskensprocessies waarin de gelovigen mee opstappen achter het Mariabeeld en zo actief hun persoonlijke intenties uiten in gebed en zang.

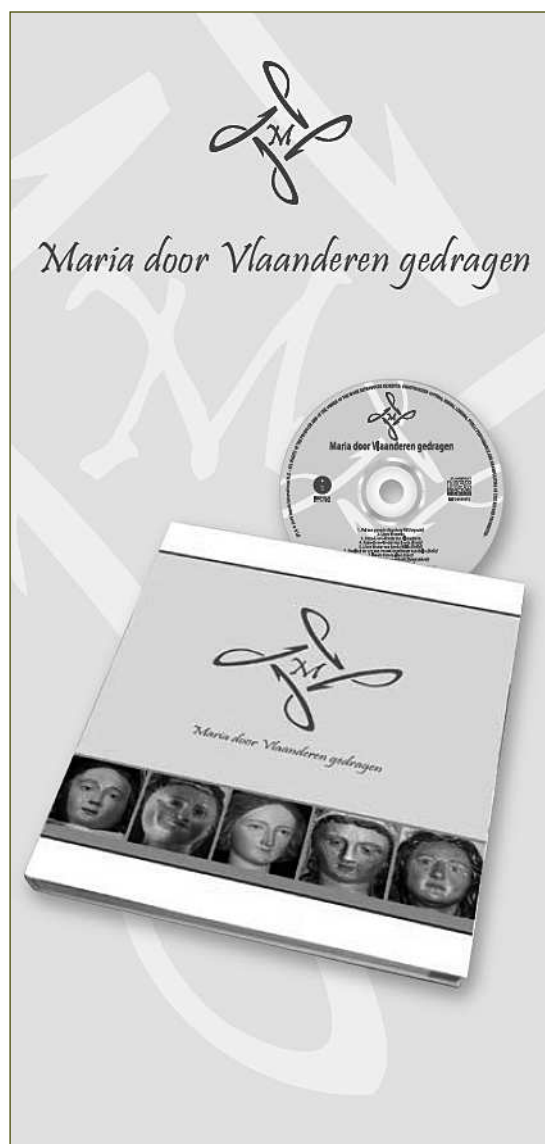
Naar aanleiding van dit project werd het boek 'Maria door Vlaanderen gedragen' gerealiseerd. In het boek brengt de auteur dit cultureel (im)materieel religieus erfgoed uitgebreid onder de aandacht. Het met uniek fotomateriaal geïllustreerde naslagwerk biedt uitgebreid informatie over de nog bestaande Mariaverering, folklore en tradities in Vlaanderen. In de beschrijvingen van de Mariabeelden en de verslagen van de plechtigheden bundelt de auteur de verzamelde historische gegevens en achtergrondinformatie van deze uitingen van volksdevotie rond Maria. De bestaande lokale Mariagebeden en de kalender van de plechtigheden zijn beide in een afzonderlijke katern opgenomen achteraan in het boek. Bij dit boek hoort tevens de cd 'Maria door Vlaanderen gedragen'. Deze cd biedt drie soorten van Marialiederen: twee alom gekende, tien bestaande lokale en twee nieuwe, speciaal voor dit project gecomponeerde liederen.

Gegevens boek: druk vierkleurendruk; formaat A4; gewicht ca. 2 kg; papier Maco satiné 135 gr.; kaft gekartoneerd 3 mm.; aantal bladzijden 352; aantal foto's ca. 1300.

Inhoud: 111 beschrijvingen van Mariabeelden; 124 verslagen van plechtigheden; 42 lokale gebeden; 14 liederen; kalender van de plechtigheden.

Gegevens cd: cd met 14 Marialiederen.

Meer info: Maria door Vlaanderen gedragen vzw, Carl Deckers, Kouwerheide 19, 2610 Wilrijk, T 03/828.66.25, gsm 0477/91.03.72, carl@mariadoorvlaanderen.be, www.mariadoorvlaanderen.be

Deel VIII:

In alle maten en gewichten kleuren

Op weg naar meer diversiteit in je organisatie

Heb je een collectie **lokaal** erfgoed? Dan vervul je een belangrijke taak. Je zorgt ervoor dat getuigenissen van vroeger en nu bewaard blijven. Mensen van nu en later kunnen zo leren hoe men in je regio woonde, leefde en werkte.

De verzamelingen en de kennis die lokale erfgoedbeheerders bezitten, zijn vaak interessant en waardevol. Maar velen zullen het beamen ... collectiebeheer is een hele opdracht.

*Binnen het project **Lokaal Geheugen** loopt een bijdragereeks met tips voor het beheer en de ontsluiting van lokaal erfgoed. De thema's zijn heel divers: van 'wat te doen met een aanwinst?' tot 'hoe schrijf ik een zaaltekst?'. Uiteindelijk krijg je zo een beknopte handleiding van A tot Z.*

In de vorige katernen bekeken we hoe je tot een aangename presentatie van je product kon komen, en hoe je dan vervolgens je publiek kon aanspreken om je activiteit bij te wonen. Maar hoe divers is je publiek eigenlijk? En wie is er allemaal vertegenwoordigd in je organisatie? Hoe kan je je werking en activiteiten benaderen vanuit diverse invalshoeken? Frank Herman nodigt ons uit om even na te denken over hoe je organisatie is ingebed in een maatschappij waarin diversiteit een steeds grotere rol speelt. Als gevolg daarvan is ook het daarin aanwezige erfgoed divers geworden. Tenslotte bekijkt hij hoe je met je organisatie kan omgaan met en inspelen op deze evolutie.

Inleiding

Hoezo in alle maten en gewichten?

In de vijf provincies van Vlaanderen werd met de lezing de uitdaging aangegaan om de omgang met diversiteit te duiden in de erfgoedsector, en meer specifiek bij kleine en middelgrote erfgoedorganisaties. De locaties waar de lezingen plaatsvonden, waren de eerste getuigen van een zekere diversiteit: het *Museum Emile van Doren - Genk*, dat het verhaal van het kunstenaarshuis met het Van Dorenoeuvre in de artistieke natuurexploratie plaatst en zo ook de explosieve verstedelijking van het dorpje Genk; 't *Gasthuys - Stedelijk Museum - Aalst* dat zich toespitst op o.a. het Aalsterse carnaval maar verrassend ook op kunstschilder Valérius de Sadeleer (Latemse School); het modernistische pareltje *Sportimonium - Hofstade-Zemst* dat sport en spel benadrukt; het *Fransmansmuseum - Koekelare*, met de ongewone combinatie van verhalen over de Vlaamse seizoensarbeiders en een visueel oproepen van het oeuvre van Kate Kollwitz; en tenslotte in de excentrieke multifunctionele zaal van de huidige *Kapperschool-Deurne* – een omgevormd voormalig overdekt zwembad – waar het verdwenen interbellum open zwembad van Deurne herbeleefd kon worden en waar *Turninum-Volksmuseum* vzw ons welkom heette.

Diversiteit heeft altijd bestaan. Maar daarom wordt het nog niet altijd herkend en erkend. En wanneer erkend, werd het in het verleden vaak bestreden, sporadisch omarmd. Diversiteit, als woord, is alomtegenwoordig: in de media, de politiek, het dagelijkse leven en sinds enkele jaren ook in de erfgoedsector. Diversiteit, multi/interculturele samenleving, interculturaliseren... Zijn het modewoorden of is er meer aan de hand? Wat moeten wij als erfgoedorganisatie aan met die diversiteit? Trouwens, wat is dat? Wij spitten toch ons lokaal verleden uit, dat is toch zeer specifiek? Wat heeft diversiteit in het lokale te zoeken, laat staan, waar valt diversiteit in het verleden te vinden? Enige verwarring komt aan het licht. Interculturaliseren is niet hetzelfde als diversiteit, maar slechts een van de werkwijzen om er mee om te gaan.

Het begrip diversiteit wordt hier in de eerste plaats in brede zin gedefinieerd als een **benadering** waar **verschillen** worden benadrukt zonder oog te verliezen voor het **gemeenschappelijke**.

Diversiteit is tevens een **maatschappelijke vraag**, een levenskijk, een verfrissende **benadering** met **oog voor de toekomst**, dus ook voor de erfgoedorganisaties.

Openingsvraag

De lezing startte met de vraag: in welke mate is er een overeenkomst tussen de diversiteit in de werking van de eigen organisatie en de diversiteit in onze hedendaagse maatschappij? Is er een *perfect match*? Waar bevinden zich de leemtes? Om de diversiteit in de eigen organisatie terug te vinden, werd de diversiteitsvraag gekaderd in een dynamisch driehoeksverband: **maatschappij/gemeenschap** (de betrokkenen) – **erfgoed** (het interesseveld) – **erfgoedorganisatie** (de actor/bemiddelaar). In plaats van diversiteit louter als een “item”, “een iets” te bestempelen dat ons “*op weg naar meer diversiteit in je organisatie*” helpt, werd het begrip eerder ingevuld als onderlinge **procesmatige relaties** en vooral als een verfrissende **benadering**.

Voor een erfgoedorganisatie is het nuttig om vooreerst een houvast te krijgen op de diversiteit in de maatschappij/lokale omgeving; op de diversiteit in het erfgoed en op de diversiteit in de eigen organisatie. Eenmaal die houvast, kan het gegeven echt worden geëxploreerd en bespeeld door de onderlinge relaties tussen gemeenschap - erfgoed - erfgoedorganisatie voluit te laten meespelen.

1. Diversiteit: vele gemeenschappen en (sub-)culturen in de maatschappij

Mensen met verschillende culturen - Mensen uit verschillende culturen

Het herkennen en vooral erkennen dat er heel wat diversiteit in onze huidige samenleving aanwezig is, is niet meer moeilijk. Het was ooit anders. Vanop afstand beschouwend merkt men een langdurige algemene trend op waar de Westerse maatschappij van eerder ‘eenvormig en gemeenschappelijk’ naar ‘divers en meer individueel’ evolueert. Vooreerst is er de huidige wereldwijde mobiliteit en verbondenheid van mensen als resultaat van technologische vooruitgang (zowel fysiek als virtueel). De diversiteit van mensen zelf op één locatie neemt exponentieel toe. Anno 2009 hebben we bureaus uit verschillende landen; worden in onze directe leefomgeving meerdere godsdiensten beoefend; kunnen we om de hoek van tientallen soorten culinaire tradities genieten... Door de lokale tot wereldwijde netwerken (al dan niet in de virtuele wereld) waarop we ons aansluiten, wordt bovendien die diverse wereld binnengetrokken op de plekken waar men woont, leeft en werkt. Geen wonder dat “maatschappij” als begrip steeds meer wordt vervangen door een kader van in aantal toenemende gemeenschappen en subculturen. Van een monocultuur is nauwelijks nog sprake. Wel herkennen we vele tradities: jonge en oude, inheemse en uitheemse... tot uitheemse die inheems worden.

Steeds meer benaderingen: meervoudige kijk(en) op gemeenschappen / culturen / maatschappij(en)

In de naoorlogse periode werd bovendien door de *individualisering* de langzame afbrokkeling van een "eenvormige kijk" versneld doorgetrokken naar een maatschappij waarin men onderlinge verschillen benadrukt. Het kader werd niet langer alleen maar bepaald door wie het voor het zeggen had. Autoriteiten legden voordien canons vast, bepaalden de waarden én de waardeverhoudingen; of het nu wereldlijke (politieke, economische, culturele, sociale, wetenschappelijke) of religieuze onderwerpen waren. Zo ook met het erfgoed. Canons in de verschillende domeinen werden in vraag gesteld en vaak verworpen. Opmerkelijk hierbij is de oprichting in die jaren 1960-1970 van het overgrote deel van de erfgoedorganisaties. Zij legden zich niet meer neer bij die canons en getuigden vanuit de lokale interesses vaak van een direct, groot *maatschappelijk engagement*, al dan niet als reactie op de globalisering.

Wie kan vandaag nog het laatste woord claimen? Er zijn zoveel invalshoeken en mondige burgers krijgen veel meer gehoor. De toegenomen *democratisering* in combinatie met de vele nieuwe mediavormen en -kanalen bieden die mogelijkheden. Cultuur met C of c, het onderscheid is vervaagd. Groepen en gemeenschappen ontstaan nu ook via de virtuele wereld, we erkennen vele subculturen: senioren culturen, jongerenculturen, sportculturen, holebi-culturen, interculturen tot erfgoedgeïnteresseerden die op hun beurt grote verschillen in aanpak vertonen...

De grote *mobilititeit van mensen, van gedachten en praktijken* is in de laatste decennia exponentieel toegenomen. Niet voor niets spreekt men van globalisering, met andere woorden: banden en verbanden van welke aard ook die zich vertakken over de ganse wereld. De globalisering brengt aldus het lokale in focus. Globaal en lokaal zijn steeds meer met elkaar verbonden en monden als een ogenschijnlijke paradox uit in toegenomen diversiteit.

Een spanningsveld met het verleden

Hoewel Vlaanderen door de eeuwen heen met vele invloeden van buitenaf werd verrijkt en er binnenin subculturen ontstonden, mag veralgemenend gesteld worden dat het Joods-christelijke idee-engoed - dat verder bouwde op de Grieks-Romeinse cultuur - de meest bepalende factor is in de ontwikkeling van Europa. Dit geldt zowel voor Vlaanderen als voor de meeste Europese landen en regio's. In de reikwijdte van die grote Westerse traditie ontstonden kleinere eenheden die soms versmolten, maar die zich vaker van elkaar afzetten of isoleerden. M.a.w., een beperkte diversiteit naast elkaar, maar met een grote gemeenschappelijke basis.

De maatschappelijke ontwikkelingen tijdens de 18^e-eeuwse verlichting, de 19^e eeuwse industrialisatie en natievorming, het 20ste-eeuwse democratiseringsproces, bewustwording over godsdiensttolerantie en de extreem toegenomen mobiliteit brachten nieuwe inzichten en praktijken. Het eenvormige kader werd steeds meer in vraag gesteld. Men ging er als reactie tegen in. Een duidelijk en uitdagend spanningsveld is ontstaan tussen ons gemeenschappelijk lokaal verleden en de huidige en de toekomstige maatschappelijke diversiteit. Een eenvormige benadering van het erfgoed komt in schril contrast te staan met de diversiteit binnen de huidige gemeenschappen.

Proeftuin diversiteit binnen het project Lokaal Geheugen met Heemkring De Semse en Sportionium (Hofstade-Zemst).

2. Diversiteit in erfgoed

Bij erfgoed *an sich* is diversiteit een van de grondpijlers. Daarom werd uitvoerig ingegaan op de betekenis van erfgoed en de wijze waarop erfgoed op de meest vruchtbare manier kan worden ingevuld. Deze uitwijding bracht diversiteit in erfgoed als een evidentie en vanzelfsprekendheid naar voor.

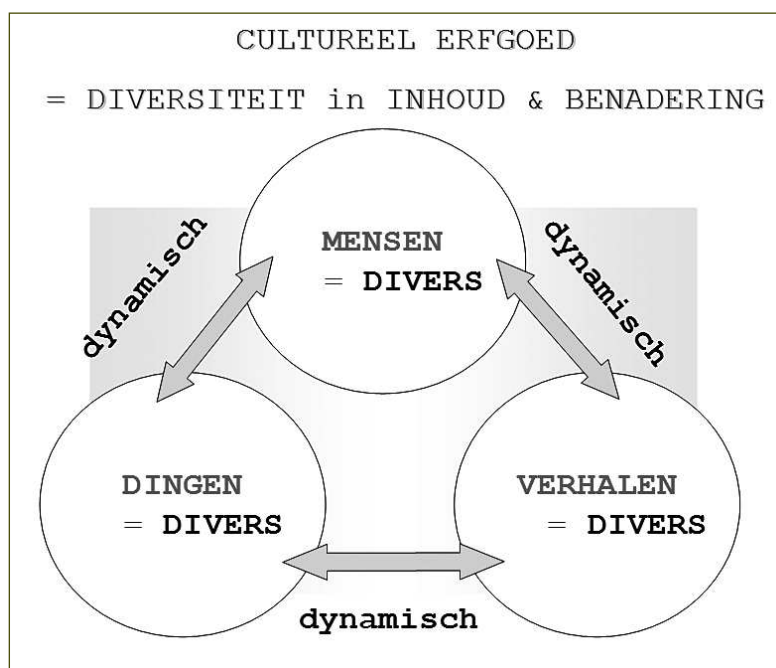
Drie achterliggende gedachten over diversiteit in het erfgoed stoelen het betoog. In de eerste plaats is er een bijna eindeloze *diversiteit als "object"* in het soort erfgoed(en) dat ontstaat(n). Bijvoorbeeld on- & roerend, on- & tastbaar erfgoed: zoals gebouwen, landschappen, schilderijen, documenten, geschiedenissen, verhalen, stoeten, enzovoort. Ten tweede is diversiteit *één van de waarden* die aan de erfgoed-"objecten" wordt toegekend, nl. een benadering van waarden nemen, waarden geven en waardenoverdracht. In die waardenbenaderingen zijn grote verschillen en verscheidenheid op te merken. Ten derde zorgen de vele *benaderingen* van erfgoed-"objecten" op hun beurt voor een grote diversificatie in het erfgoed.

Erfgoed als een dynamisch proces

Een aantal stellingen werd naar voor geschoven. De eerste stelling is dat erfgoed en de erfgoedwerking in essentie zich *in de geest* van de mensen bevindt. Erfgoed is vanuit psychologisch perspectief een uiting van verlangen, een verlangen naar het verleden, een verlangen om het verleden present te maken, een verlangen om het erfgoed een zinvolle rol te laten spelen in heden en toekomst.

De tweede stelling is dat erfgoed ontstaat uit een of meerdere *betekenislagen* die door de mensen worden toegevoegd aan al bestaande of verdwenen betekenislagen van dingen, verhalen en plekken. Bijvoorbeeld een Romeinse kookpot heeft anno 2009 een totaal andere betekenis (geschiedkundig, educatief, museaal...) dan toen deze nog in gebruik was (functioneel).

De derde stelling is dat erfgoed meer dan "voorwerpen/objecten" zijn van tastbaar of ontastbaar erfgoed. Erfgoed is een dynamisch driehoeksverband van interactie tussen *dingen (D)*, *mensen (M)* en *verhalen (V)* op een *plek (P)*; of anders geformuleerd: tussen de *materiële erfgoed-"objecten"*, de *immateriële erfgoed-"objecten"* en de *mensen* op een *plaats waar iets gebeurt*.

Een kijk op erfgoed als processen van een voortdurende onderlinge uitwisseling tussen mensen, dingen, verhalen en de plek is essentieel. Hieruit vloeit een enorme diversiteit aan benaderingen

voort. En die kan ontstaan uit de interne diversiteit die al bestaat in de *mensen*, in de *dingen*, in de *verhalen* en in de *plekken*. Erfgoed is diversiteit in vele graden: zowel intern als in onderlinge relaties en benaderingen.

De graad van diversiteit in erfgoed (dE)

De erfgoedwerker kan onnoemelijk veel relaties leggen tussen de mensen: de dingen, de verhalen en de plek. Er is een luxe aan diversiteit binnen het erfgoed zelf.

$$dE = B(b_1, b_2, b_3, \dots) \times M(m_1, m_2, m_3, \dots) \times D(d_1, d_2, d_3, \dots) \times V(v_1, v_2, v_3, \dots) \times P(p_1, p_2, p_3, \dots)$$

dE = graad van diversiteit in erfgoed

D = dingen

M = mensen

V = verhalen

P = plek

De uitdaging voor een erfgoedorganisatie is de creativiteit – zo wetenschappelijk mogelijk onderbouwd – aan te boren om die graad aan diversiteit te bespelen en toch een sterke gemeenschappelijke basis te verzekeren.

3. Diversiteit op de proef in de erfgoedorganisatie

Ook hier lag de nadruk op de relaties die een erfgoedorganisatie maakt met enerzijds de omgeving/gemeenschappen/maatschappij en anderzijds het erfgoed zoals hierboven beschreven. Een erfgoedorganisatie doet er dus goed aan zich te positioneren door eerst aan introspectie te doen. Op wat focussen we ons? Wat zijn onze prioriteiten? Hoe sterk/zwak staan we? Wat willen we bereiken? En: hoe willen we dit bereiken?

De centrale vraag is: hoe gaat onze organisatie om met die diversiteit: intern en in de externe banden met de maatschappij en het erfgoed? De organisatie, in haar werking, in haar projecten en structuur, kan wat diversiteit betreft zichzelf op een betrekkelijk eenvoudige wijze doorlichten en dit in praktijk omzetten.

Praktijken van diversiteit in erfgoed, lokale geschiedenis en heemkunde

In de *structuur* van de organisatie, de *onderwerpen* en het *erfgoed* die men opneemt, in het *waarom* van een actie, in het *hoe* van een actie, in de *samenwerkingen*, in het definiëren van de *doelgroepen*, etc., werd de graad van diversiteit blootgelegd en bevraagd. Tegelijkertijd werd gezocht naar zinvolle invullingen van het gemeenschappelijke. Hierbij werd steeds het verleden, het heden en de toekomst van het erfgoed, de organisatie en de maatschappij afgecheckt. Het motto is: *wie zoekt, die vindt*. Met enkele concrete voorbeelden, werden goede praktijken in onderwerp, in de gezochte doelgroepen, in de ontwikkelde strategieën, in het leggen van samenwerkingen, in de communicatie, in de voorhanden zijnde middelen en in de eigen organisatie aangetoond.

Het werd een exploreren van die diversiteit, maar ook tips en concrete hints om die te exploiteren... in alle maten en gewichten. Of het nu een project is over straatnamen, sport, werk, religie of over een begraafplaats. Of het nu gaat over het bepalen van welke doelgroepen men wil bereiken: grootouders met kinderen, allochtonen en autochtonen, sportfanaten of bouwkundig erfgoedliefhebbers. Of het

nu over samenwerken gaat met de gemeentelijke overheid, een lokaal bedrijf of een andere culturele organisatie enzovoort. Diversiteit met oog voor het gemeenschappelijke is een *hoeksteen* van erfgoed. Dit wordt in de toekomst steeds belangrijker.

Er werd afgesloten met enkele praktische tips en vooral met de idee dat erfgoedwerking baat heeft bij *goede sociale interacties* tussen de organisaties en de mensen *tout court*. Zonder die belangrijke menselijke schakel wordt erfgoedwerking voor kleinere organisaties steeds moeilijker. Erfgoedwerking wordt immers steeds meer als een procesmatig traject van interacties tussen mensen aanzien. Want mensen zijn binnen de erfgoeddriehoek *mensen – dingen – verhalen* zowel actor als onderwerp ervan.

Proeftuin diversiteit binnen het project Lokaal Geheugen met Heemkring De Semse en Sportimonium (Hofstade-Zemst).

Victorie – Memorabele wedstrijden in de Mijnstreek

(minisite **Victorie** op <http://www.erfgoedcelmijnerfgoed.be>)

Dit erfgoedproject werd in sommige lezingen als een voorbeeld *par excellence* geprezen. Victorie werd ontleed in voornoemde aspecten van diversiteit en het gezochte gemeenschappelijke. De diversiteit (D) en het onderliggende gemeenschappelijke (G) kwamen heel sterk tot uiting in:

Onderwerp	D = vele soorten wedstrijden	G = samenkomsten zijn gemeenschapsvormend
Erfgoed-"objecten"	D = foto's, verhalen, films, events, motoren	G = erfgoed dat op een of andere wijze betrekking heeft op wedstrijden
Doelstellingen	D = vele jonge gemeenschappen van verschillende origines samenbrengen D = vele soorten erfgoedinstellingen laten samenwerken	G = vorm geven aan een jonge gemeenschappelijke identiteit van de mijnstreek G = recent erfgoed vinden, verzamelen en presenteren
Doelgroepen	D = erfgoedbewaarders, sportliefhebbers, Vespa-liefhebbers, voetballiefhebbers, deelnemers aan voorbije wedstrijden (participanten en toeschouwers)	G = inwoners van de Mijnstreek
Publiekswerking	D = tentoonstelling, publicaties, lezingen, minisite, nieuwe wedstrijden organiseren, oud voetbalstadium als erfgoed inzetten, oud-voetbalspelers betrekken	G = conceptueel idee van wedstrijden als event dat mensen samenbrengt
Organisatorisch	D = erfgoedorganisaties (lokaal), expertisecentra (bijv Sportimonium vzw), voetbal-supporterclubs, ...	G = samenwerking door het inzetten van de verschillende expertises en netwerken

Frank Herman
 Coördinator Mechelen 2015
Samenwerkingverband
Culturele Hoofdstad van Europa 2015
Mons 2015- Mechelen

Dit is de neerslag van de laatste cursus van het project Lokaal Geheugen. Een bundeling van alle praktische informatie uit alle cursusreeksen en katernen vind je terug in onze nieuwe publicatie "Van Aanwinst tot Zaaltekst. Hoe beheer je een collectie lokaal erfgoed?" die je voor 10 euro (incl. verzendingskosten) kan bestellen bij Heemkunde Vlaanderen vzw.

Erfgoedplus.be: nieuwe (zoek)website voor cultureel erfgoed

Onlangs werd een nieuwe (zoek)website voor cultureel erfgoed officieel voorgesteld: Erfgoedplus.be. De website, voorlopig een pilootproject in de regio Limburg en Vlaams-Brabant, brengt het erfgoedlandschap in kaart voor het ruime publiek en linkt de informatie over de verschillende erfgoedobjecten onderling via de achterliggende databank. Op dit moment ligt de focus op religieuze, museale en lokale erfgoedcollecties uit Limburg en Vlaams-Brabant. In de toekomst zal ook erfgoed van particulieren en erfgoed uit andere sectoren zoals documentair erfgoed, onroerend erfgoed en immaterieel erfgoed in Erfgoedplus.be kunnen opgenomen worden.

Erfgoedplus.be is het resultaat van een nauwe samenwerking tussen de provincies Limburg en Vlaams-Brabant en de stad Leuven. Deze drie partners werkten op hun beurt samen met hun achterban: verschillende erfgoedbeherende organisaties (professionelen en vrijwilligers) uit hun grondgebied zoals musea, verenigingen, kerkfabrieken, bewaarbibliotheken, heemkundige kringen... Erfgoedplus.be verzamelt uiteenlopende erfgoedobjecten en hun informatie en maakt dit alles onderling doorzoekbaar. De informatie van al dit erfgoed wordt in een databank op een gelijkaardige, gestandaardiseerde manier beschreven en met elkaar gelinkt.

Erfgoedplus.be is dus tegelijk een website én een digitale erfgoedinventaris.

Je zal via Erfgoedplus.be vooral roerende erfgoedstukken en afbeeldingen kunnen terugvinden uit musea, kerken en lokale erfgoedorganisaties: zoals schilderijen, foto's, beeldhouwwerken, munten, textiel, brandglas...

Een kaartje van Google Maps, extra documentatie via foto's en linken naar literatuur, achtergrondinformatie over termen (bv. gotiek) door linken met de thesaurus... De lancering van Erfgoedplus.be is volgens de initiatiefnemers nog maar een begin. Meer en meer verschillende erfgoedcollecties zullen consulteerbaar worden en meer en meer partners zullen betrokken worden. Ieder die een erfgoedcollectie bezit en beheert, is een potentiële partner van Erfgoedplus.be.

Erfgoedplus.be is een handig instrument voor verschillende doelgroepen, niet alleen voor de erfgoedsector zelf, maar ook voor toeristische diensten, gidsen, leerkrachten, professoren, studenten. Een paar voorbeelden: - Een kerkfabriek wil haar collectie inventariseren in Erfgoedplus.be. Aan de hand van deze inventaris weet de kerkfabriek wat er in huis is, in welke bewaartoestand het erfgoed zich bevindt, wanneer het erfgoed behandeld of gerestaureerd is... Erfgoedplus.be kan op vraag van deze kerkfabriek een overzichtsrapport van deze inventaris opmaken. De kerkfabriek kan dit rapport nu gemakkelijk toevoegen bij de jaarrekening, zoals gevraagd door het bisdom. Bovendien is al het ingevoerde erfgoed nu ook voor iedereen toegankelijk via de website. - Of een toeristische dienst wil rond een erfgoedthema een route uitstippelen. Dit kan een route zijn in het kader van een schilder of beeldhouwer, een stijlperiode, een historische figuur, een heilige... Via Erfgoedplus.be kan ze allerlei informatie verzamelen: rond het aanwezige erfgoed, de locaties en de publieke toegankelijkheid daarvan, de cultuurhistorische achtergronden... Meer info: www.erfgoedplus.be

In actie op 24 & 25 oktober

Trage wegen terug open maken

De Dag van de trage weg is een actieweekend waarbij burgers, verenigingen en besturen samenwerken om verwaarloosde en verdwenen trage wegen weer open te maken. Deze wegen voor niet-gemotoriseerd verkeer bieden ongetwijfeld ook voor jou heel wat **voordelen**: je ontdekt er de natuur, ze zijn ideaal voor een fiets- of wandeltocht en ze vormen een verkeersveilig alternatief voor de drukke straten. Bovendien vertellen deze vaak eeuwenoude verbindingen iets over de lokale geschiedenis. Kortom: zorg dragen voor trage wegen is **zorg dragen voor mens en natuur**.

Toch gingen in het verleden al heel wat trage wegen verloren en nog altijd brokkelt het netwerk af. Door verwaarlozing of onrechtmatige inname. Op de Dag van de trage weg keren we dit proces om. Want met een klein beetje moeite kunnen we heel wat van onze voet- en buurtwegen terug gebruiken.

Help mee wegen opnieuw toegankelijk te maken

Doe mee aan de Dag van de trage weg op 24 en/of 25 oktober en organiseer samen met je buurt, vereniging of gemeentebestuur een actie in jouw gemeente. Belangrijk is de **actie** op het terrein. Op de Dag van de trage weg **maken we samen het verschil**. Mogelijke acties: een grondige snoei- of maaibeurt om het tracé vrij te maken, een sluikstort opruimen of een omgeploegde wegbedding inwandelen. Maar ook een afsluitingen verplaatsen zodat de doorgang weer mogelijk wordt, is mogelijk.

In Wallonië organiseert Sentiers.be het actieweekend 'Rendez-vous sur les sentiers'. De vorige editie waren er over heel België een 100-tal lokale initiatieven rond trage wegen. Het nationaal karakter van de actie zorgt voor een grootschalige **sensibilisatie** van burgers én besturen.

Trage wegen en 1 miljoen bomen

Vlaanderen is op de kar gesprongen van The Billion Tree Campaign. Over de hele wereld werken de Verenigde Naties aan 7 miljard nieuwe bomen. Vlaanderen draagt haar steentje bij door 1 miljoen extra bomen voorop te stellen. Met de Dag van de trage weg zetten ook wij hier onze schouders onder.

De Vereniging voor Bos in Vlaanderen (VBV) en het Agentschap voor Natuur en Bos (ANB) willen iedereen aan het planten krijgen. En waarom niet in het kader van de Dag van de trage weg? Een aantrekkelijke netwerk van trage wegen gaat hand in hand met de aanwezigheid van kleine landschapselementen. Zij vormen een belangrijk aspect bij het herwaarderen of heraanleggen van trage wegen. Voor alle plantacties is er zowel logistieke, administratieve als financiële steun.

Herwaardeer je tijdens het actieweekend 'Dag van de trage weg' één of meerdere trage wegen en wil je hier een boomplantactie aan koppelen? Neem hiervoor dan contact op met:

Vereniging voor Bos in Vlaanderen

Vanessa Debruyne, 09/264 90 50 (vanessa.debruyne@vbv.be)

www.1miljoenbomen.be

Als **gemeente**: kies zoveel mogelijk trage wegen uit en roep de verenigingen in de buurt op om te helpen ze open te maken.

Als **vereniging**: kies één of meerdere wegen uit en vraag de hulp van uw gemeente om ze open te maken.

Jijzelf: hou 24 en 25 oktober vrij en zoek een actie in jouw buurt op om mee te helpen. Nog beter: neem zélf het initiatief.

Inschrijven

De Dag van de trage weg valt of staat met het initiatief van lokale verenigingen en/of besturen. Draag jij de trage wegen een warm hart toe of ken je een interessante, maar ontoegankelijke verbinding? Schrijf je dan in voor de Dag van de trage weg en help de trage wegen weer open te maken. Het inschrijvingsformulier vind je op www.tragewegen.be/dagvandetrageweg.

Vzw Trage Wegen **ondersteunt** je met:

- Begeleiding op maat als je inschrijft vóór 30 juni 2009.
- Een draaiboek “sleutel op de deur” om je te begeleiden bij de verschillende stappen van het project.
- Een praktijkdag op 26 september ter voorbereiding van je actie.
- Standaardbrieven (bijvoorbeeld om de gemeente/verenigingen op de hoogte te brengen van je initiatief), voorbeelden van persberichten, aankondigingen, ...
- Logistieke steun: affiches en flyers om je actie bekend te maken en een actielint om je actie meer kracht bij te zetten.

Meer info

www.tragewegen.be/dagvandetrageweg

Vzw Trage Wegen

Hilde Béatse

Vooruitgangstraat 323/10

1030 Brussel

02/204 09 72

hilde.beatse@tragewegen.be

De Dag van de trage weg wordt mede mogelijk gemaakt dankzij de steun van volgende communicatiepartners:

Heeft u vragen? Stel ze aan de consulent van Heemkunde Vlaanderen vzw!

Heeft u een probleem binnen de werking van uw heemkundige kring? Wil u raad over het opzetten van een project? Wil u nagaan hoe u beter kan communiceren om aldus meer leden te winnen? Wil u een duidelijke visie en doelstelling ontwikkelen voor uw vereniging? Heeft uw vereniging nood aan nieuwe ideeën? Zoekt u naar verjonging? Heeft u vragen over de nieuwe vzw-wetgeving en de daaruit voortvloeiende boekhoudkundige verplichtingen? Zoekt u nieuwe inhoudelijke actierreinen? Voor een antwoord op al deze vragen, en nog veel meer, kan u contact opnemen met de consulent van Heemkunde Vlaanderen vzw, Daphné Maes. Men kan ook steeds, mits afspraak uiteraard, een beroep doen op de consulent om ter plaatse een bezoek te komen afleggen. Voor een aantal zaken kan zelfs een begeleidingstraject met de lokale kring worden opgestart. Een mogelijkheid is vb. een begeleidingstraject visieontwikkeling.

Voor plaatsbezoeken en alle vragen kan men terecht bij:

Daphné Maes, consulent Heemkunde Vlaanderen vzw

Huis De Zalm

Zoutwerf 5

2800 Mechelen

tel.: 015/20 51 74 (vragen naar Daphné Maes)

fax: 015/20 54 23

daphne.maes@heemkunde-vlaanderen.be

Opsporing verzocht! Het Firmament brengt het figurentheatererfgoed van Vlaanderen in kaart

Het Firmament is op zoek naar verzamelingen of archieven die iets te maken hebben met poppen, figuren- en objectentheater. Dat kunnen collecties theaterpoppen, rekwisieten en decorstukken zijn, maar even goed papieren archieven (speelteksten, technische fiches, programma's, affiches, persmappen, schetsen, boekhouding, administratie, correspondentie, etc.), foto's, dia's, of audiovisueel materiaal. Het Firmament wil op deze manier een overzicht opstellen van het figurentheatererfgoed in Vlaanderen om zo aandacht te vragen voor deze bijzondere maar vaak vergeten collecties.

Ken jij personen of instellingen die dergelijke collecties (of delen ervan) beheren? Stuur dan zeker een mailtje naar simon@hetfirmament.be, of bel ons op 015 / 34 94 36.

Meer Info

Het Firmament, (t)Huis voor figurentheater

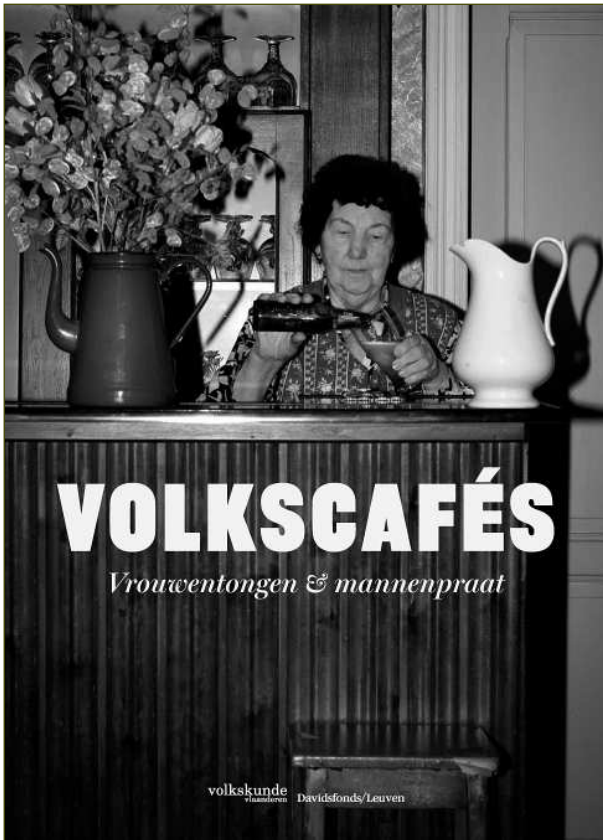
Frederik De Merodestraat 65

2800 Mechelen

T 015/34.94.36

www.hetfirmament.be

Volkskunde Vlaanderen vzw stelt voor: 'VOLKSCAFÉS *Vrouwentongen & mannenpraat*'

Door hun alledaagse en ongedwongen karakter maken volkscafés deel uit van ons cultureel erfgoed. Niet alleen hun interieurs, hun geschiedenis, hun verhalen en anekdotes zijn belangrijk, ook als dragers van volkscultuur mogen ze niet zomaar verloren gaan.

In *VOLKSCAFÉS Vrouwentongen & mannenpraat* geeft fotograaf Jimmy Kets de lezer een inkijk in het volkscafé zoals het vandaag nog bestaat. Zijn originele kleur-

beelden geven de levendigheid van het volkscafé weer, zonder de realiteit te verbloemen of geweld aan te doen, én met oog voor detail en compositie. Daarbij kunnen de nodige relativering en een vleugje humor niet ontbreken. Volkskunde Vlaanderen vzw schetst een beeld van volkscafés aan het begin van de 21ste eeuw. Bovendien leveren de gastauteurs Elise Hooft, Marc Jacobs en Gust De Meyer elk vanuit hun eigen invalshoek een prikkelende bijdrage. Tot slot verwoordt Guido Belcanto, die als kind van tapkast naar jukebox dribbelde in het café van zijn ouders, de sfeer en eigenheid van het volkscafé in een persoonlijk verhaal.

Details

Het boek kadert in het project 'Hart voor volkscafés' en is een initiatief van Volkskunde Vlaanderen vzw met de steun van de Vlaamse overheid. Het wordt uitgegeven bij Davidsfonds Uitgeverij.

Concept en realisatie | Volkskunde Vlaanderen vzw

Fotografie | Jimmy Kets

Vormgeving | Mario Debaene

Gastauteurs | Guido Belcanto (rock n' roll chansonnier), Gust De Meyer (hoogleraar KULeuven), Elise Hooft (erfgoedonderzoeker Vlaams Instituut Onroerend Erfgoed) en Marc Jacobs (co-directeur Faro. Vlaams Steunpunt Cultureel Erfgoed vzw).

Garengenaaid - Ca. 224 p.

Formaat 15 cm x 24 cm

Prijs: 22,50 euro

Wettelijk Depot D/2009/0240/39

ISBN 978-90-5826-620-0

NUR 694,521

Ferrariskaart voor het eerst in atlasvorm uitgegeven

De Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden en het Prinsbisdom Luik, beter gekend als de Ferrariskaart, is voor het eerst in atlasvorm uitgegeven. In het lijvige boek worden de 275 met de hand getekende, topografische kaarten op een schaal van 1:20 000 weergegeven. Volgens uitgever Lannoo is de publicatie een must voor landschapsdeskundigen, historici, geografen, heemkundigen... De publicatie bevat ook een namenrepertorium van meer dan 3000 toponiemen. Tot 30 juni kun je het boek aanschaffen voor 129 euro in plaats van 150 euro.

De zogenaamde Ferrariskaart werd tussen 1771 en 1778, op last van keizerin Maria-Theresia en keizer Jozef II, opgemaakt onder leiding van Joseph Jean François Graaf de Ferraris. Ferraris, generaal bij de Oostenrijkse artillerie en veldmaarschalk in de Oostenrijkse Nederlanden, kon daarbij putten uit de ervaring die hij reeds eerder had opgedaan bij het opstellen van een topografische kaart van het Zoniënwoud en een kaart van het domein van Mariemont.

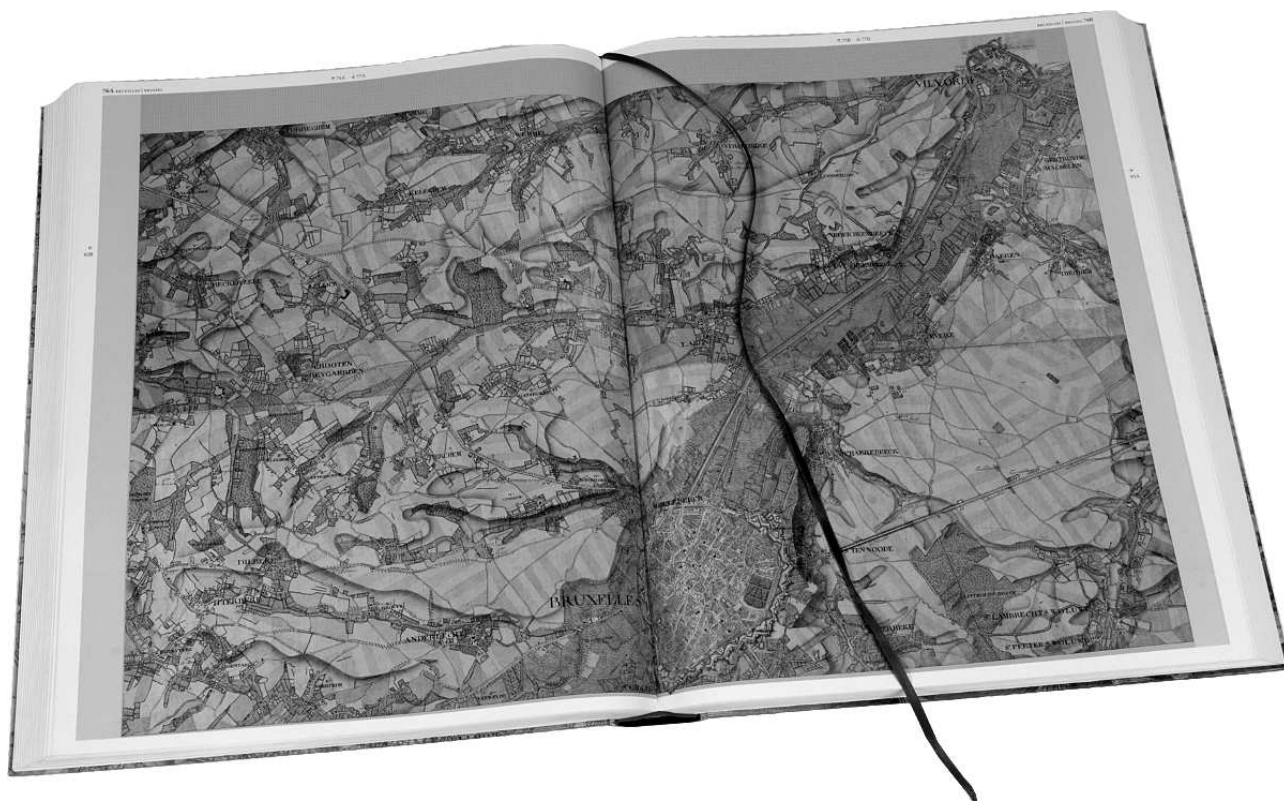
De opmetingen en waarnemingen ter plaatse werden gedaan door de leerlingen van de *Ecole des mathématiques du corps d'artillerie des Pays-Bas autrichiens de Malines*. Het eindresultaat was een monumentaal werk van 275 met de hand getekende en ingekleurde kaarten van

0,90 bij 1,40 m, op een schaal van 1:11.520, aangevuld met twaalf delen handgeschreven commentaar van economische en hoofdzakelijk militaire aard (waterlopen, bruggen, bossen en mogelijkheden voor inkwartiering).

Van de Kabinetskaart zijn drie exemplaren bewaard, respectievelijk in het *Kriegsarchiv* te Wenen, het Rijksarchief te Den Haag, en de Koninklijke Bibliotheek van België te Brussel. Het Brusselse exemplaar was origineel bestemd voor Karel van Lotharingen, de toenmalige landvoogd van de Oostenrijkse Nederlanden en feitelijke opdrachtgever, en werd in 1922 in het kader van de compensaties voor de Eerste Wereldoorlog vanuit Oostenrijk aan België overgedragen. In het Nationaal Geografisch Instituut wordt ook nog een calque bewaard, door de Nederlandse overheid ter beschikking gesteld in 1859.

Sinds kort is de Ferrariskaart overigens ook online te raadplegen. Surf hiervoor naar de website van het Nationaal Geografisch Instituut: www.ngi.be

'*De Grote Atlas van Ferraris*' (ISBN 978-90-209-8138-4) werd uitgegeven door Lannoo. Het boek (in foedraal) telt 600 pagina's (40,5 cm x 51 cm) en weegt maar liefst 11,5 kg. De lanceringsprijs van de atlas is 129 euro. Vanaf 30 juni kost het boek 150 euro.

Digitale inventaris onroerend erfgoed beter ontsloten

Eind mei lanceerde het Vlaams Instituut voor het Onroerend Erfgoed (VIOE) de nieuwe website van de 'Inventaris Onroerend Erfgoed'. Op inventaris.vioe.be kan je vanaf nu de vernieuwde inventaris van het bouwkundig erfgoed en de inventaris van het wereldoorlogserfgoed raadplegen. Later zullen ook inventarissen van archeologisch erfgoed en van landschappelijk erfgoed ontsloten worden. Door meerdere inventarissen op eenzelfde website te ontsluiten, wil het VIOE het erfgoed kaderen in een ruimer perspectief.

Al sinds 1972 wordt er vanuit de overheid gewerkt aan een inventaris van het bouwkundige erfgoed. Tot 2005 verscheen die inventaris in boekvorm onder de naam 'Bouwen door de eeuwen heen'. Toen heeft men de kaart getrokken van de digitale ontsluiting. De bestaande digitale versie was echter niet zo gebruiksvriendelijk. Om hieraan te verhelpen en om ook andere inventarissen te kunnen ontsluiten, heeft het VIOE nu een nieuwe site gecreëerd: inventaris.vioe.be. Niet alleen voor de traditionele gebruikers van de inventaris (beleidsmakers, ambtenaren, planners en onderzoekers) is de nieuwe website volgens het VIOE zeer nuttig. Steeds vaker willen mensen in de inventaris hun eigen woning of een gebouw uit de buurt opzoeken. En omdat erfgoed altijd evolueert en ook de inventarissen constant geactualiseerd en aangevuld worden, biedt de inventaris een waardevolle bron aan erfgoedgegevens. Dankzij de toegankelijkheid en gebruiksvriendelijkheid van de nieuwe site zou het publiek nog beter zijn weg moeten vinden naar en in de inventaris.

Enkele cijfers geven een idee van de omvang van de ont-

sloten inhoud:

- * De Inventaris Bouwkundig Erfgoed omvat op dit moment zo'n 75.000 items, voornamelijk gebouwen maar ook straatbeschrijvingen en beschrijvingen van gehelen (gehuchten, stadswijken ...).
- * Ongeveer 21.000 gebouwen zijn op dit moment geïllustreerd met een of meerdere foto's.
- * Een link naar de beschermingsdossiers is voorzien.
- * De gebouwen zijn ook gekoppeld aan een locatie op een GIS-laag (Geografisch Informatie Systeem).

De databank van de Inventaris Bouwkundig Erfgoed zal in de komende jaren verder aangevuld worden met nieuwe en bijkomende gegevens, zoals de resultaten van de thematisch-typologische inventarissen.

De Inventaris Wereldoorlogserfgoed omvat op dit ogenblik de resultaten van het inventarisatieproject van oorlogserfgoed in de Westhoek, dat in 2002–2005 werd uitgevoerd in opdracht van het VIOE en in samenwerking met de Provincie West-Vlaanderen. De databank bevat 1300 items die voornamelijk uit de Eerste Wereldoorlog dateren, gaande van bunkers, over begraafplaatsen, gedenktekens en spoorweginfrastructuur tot glasramen en klokken. Ook deze inventaris zal in de toekomst worden aangevuld met gegevens van de andere provincies.

Vrijwilligers, verenigingen, lokale besturen en andere actoren nemen overigens steeds vaker initiatieven om vanuit hun interesse of werkingsgebied een eigen inventaris van relictten op te stellen. Het VIOE volgt deze inspanningen met interesse en werkt momenteel aan een handleiding voor deze initiatiefnemers. In de inventaris werden alvast ook links opgenomen naar externe inventarissen.

inventaris.vioe.be

Organiseer een historische boswandeling tijdens de Week van het Bos 11- 18 oktober 2009

De Week van het Bos is uitgegroeid tot de grootste bos-happening in Vlaanderen. Deze campagne van het Agentschap voor Natuur en Bos (ANB) en de Vereniging voor Bos in Vlaanderen (VBV) wil zo veel mogelijk mensen in contact brengen met de schoonheid van de Vlaamse bossen. Onze oude bossen zijn de mooiste en de indrukwekkendste. Zij maken deel uit van ons erfgoed!

De Week van het Bos bestaat uit een ruim aanbod van bosactiviteiten die worden aangeboden door het ANB, de VBV en tal van andere organisaties, scholen en lokale besturen. Een heemkundige kring is dé vereniging bij uitstek om het historisch aspect van bossen in de kijker te zetten. Zin om een wandeling te organiseren tijdens de Week van het Bos (11-18 oktober)? Laat het ons weten. Meer info en het programma vind je op www.weekvanhetbos.be of bij de VBV (Emma Denorme en Marlies Vanlerberghe: 09 264 90 56).

